

CASaubONIANA

GLIMT FRA DEN FILOLOGISKE VERDEN OMKRING 1600

AF

IB MAGNUSSEN

I årtierne omkring 1600 domineredes den filologiske verden og dermed en væsentlig del af det litterære liv af tre store skikkelser: Joseph Justus Scaliger, Justus Lipsius og Isaac Casaubon¹). Mens de klassiske studier i første del af det 16. århundrede endnu havde været et middel til videre formål – religiøse eller politiske – bliver lærdommen nu et mål i sig selv eller anderledes udtrykt: filologien bliver selvstændig.

I denne periode sker afgørende fremskridt i tekstbehandlingen af de antikke forfattere. Når moderne udgavers kritiske apparater angiver ophavsmændene til nødvendige rettelser i håndskrifternes overlevering, vender navne som Scaliger, Lipsius og Casaubon stadig tilbage. Scaliger er vel overhovedet den største autoritet i den klassiske filologi før englænderen Richard Bentley (1662–1742), men Lipsius og ikke mindst Casaubon indtager med rette pladsen ved hans side.

Det er et vidnesbyrd om Det kongelige Biblioteks rige forråd af ældre litteratur, at der af dets bogmasser ikke blot kan fremdrages bøger, der har været i Casaubons eje, men også en række eksemplarer af hans egne værker med dedikationer fra ham til samtidens lærde, med hvem han har stået i venskabelig forbindelse.

Forinden disse bøger nærmere omtales, vil det være naturligt at fremhæve et par hovedpunkter af Casaubons liv. Isaac Casaubon blev født 1559 i Genève, hvortil hans forældre – franske huguenotter – havde taget deres tilflugt under religionsstridighederne i Frankrig. Senere blev hans far præst for en protestantisk menighed i Crest i Dauphiné, hvor sønnen, der aldrig kom i skole, blev oplært af faderen – det fortælles, at de under forfølgelser måtte læse græsk i en hule, hvor de søgte ly – og i perioder, når faderen var borte eller på anden måde forhindret, studerede han på egen hånd. 19 år gammel blev han sendt til Genève, hvor han blev i 18 år, først som student, senere som professor i græsk.

Isaac Casaubon. P. v. d. Werff pinx. P. van Gunst sculps. $\frac{1}{2}$ størrelse.

Da hans første kone var død efter kun to års ægteskab, giftede han sig anden gang med en datter af den berømte bogtrykker og lærde Henricus Stephanus (Henri Estienne), kendt bl. a. som udgiver af det store græske leksikon *Thesaurus linguæ Græcæ* (1572), der er genudgivet i det 19. århundrede og stadig ikke afløst. Også Stephanus havde måttet ty til Genève. Det er oftere omtalt, hvor skinsygt han vågede over sit bibliotek, der rummede interessante græske håndskrifter, som end ikke svigersønnen fik adgang til.

I 1596 forlod Casaubon Genève til fordel for et professorat i Montpellier, hvor interessen for klassiske studier var større, samtidig med at forholdene under Henri IV var blevet tåleligere for en huguenot. Senere kom han til Paris, hvor han i 1604 trods stærk katolsk og specielt jesuitisk modstand blev udnævnt til bibliotekar ved kongens bibliotek – det nuværende *Bibliothèque Nationale* – der allerede dengang rummede rige håndskriftskatte. Nogen ideel bibliotekar var han næppe. Hans biograf

Mark Pattison udtrykker det således: „The use he made of the library was one, which no librarian ought to make – it was to read the books . . . The librarian who reads is lost“²). Selv om han ikke fik udført et stærkt tiltrængt katalogiseringsarbejde, skaffede han rundhåndet lærde venner, ikke mindst Scaliger, værdifuldt materiale til deres arbejder. Trods stadigt katolsk pres over for den protestantiske Casaubon blev årene i Paris hans lykkeligste arbejdsår, men efter Henri IVs død 1610 måtte han tage sin tilflugt til det anglikanske England. Her tilbragte han sine sidste år, til han døde i 1614 55 år gammel, opslidt af hæmningsløse studier og stadig nattevågen.

Som professor måtte han oftest læse over romersk litteratur, og han har da også udgivet en række latinske forfattere. Hans betydning som udgiver og kommentator af græske forfattere er dog størst. Ud over de i det følgende omtalte skal af hans værker særlig fremhæves hans store udgave af Athenæus (1597) efterfulgt af udførlige noter til denne græske grammatiker (1600), der endnu optrykkes ind i det 19. århundrede, og hans betydningsfulde udgave af Polybius (1609) med en berømt foretale – et af den nyere latinitets mesterværker – om den betydning, studiet af klassisk historie har for statsmænd, med åbenbart sigte på Henri IVs hof.

Takket være Casaubons lærde brevveksling – den store Rotterdamudgave i folio³) omfatter over 1100 breve fra Casaubon, der i det følgende citeres med Ep. og brevets nummer, og 50 breve til ham – og hans latinske dagbøger – Ephemerides, der først blev udgivet i 1850⁴), citeret med Eph. og sidetal – er hans liv og daglige arbejde, hans tanker og bekymringer os nøjere bekendt, end tilfældet er med de fleste store lærde fra samtiden.

Efter Casaubons død tog hans enke sig omhyggeligt af hans efterladte papirer og bragte dem med sig tilbage til Paris, hvor de gavmildt blev stillet til rådighed for interesserede. Omkring 1620 blev de overdraget sønnen Méric Casaubon, der levede i England. Mens størstedelen af papirerne nu findes i Bodleian Library, er hans trykte bøger spredt vidt om, skønt mange af dem utvivlsomt indeholder materiale af filologisk betydning. For Casaubon var bøgerne nemlig brugsgenstande, som han fyldte med optegnelser, både tekstvarianter og henvisninger, kommentarer o.s.v. Da han kunne glæde sig ved en usædvanlig hukommelse, excerperede han sjældent større stykker, fordi en blot henvisning eller et stikord i margenen af en bog ofte var ham nok. Hans annotationer kan derfor være særdeles vanskelige at tyde.

Nogle af Casaubons bøger er havnet i København. I Det kgl. Bibliotek findes i al fald to med Casaubons navn anført nederst på titelbladet som

ejermærke, hvortil kommer endnu en i Universitetsbiblioteket. Den ene i Det kgl. Bibliotek er italieneren Sebastiano Corrado's forklaringer til Ciceros breve til Atticus (Sebastiani Corradi in M. T. Ciceronis epistolas ad Atticum *σχόλια*. Venetiis 1549). Denne bog har tilsyneladende ikke interesseret Casaubon meget, da den kun rummer ubetydelige antegnelser, uanset at vi af et brev fra 1598 til Scaliger (Ep. 184) erfarer, at Casaubon planlagde et arbejde om netop denne del af Ciceros korrespondance.

Det andet bind i Det kgl. Bibliotek fra Casaubons bibliotek frembyder større interesse. Det drejer sig om et byzantinsk landbrugsfagligt samleværk, der byggende på ældre skrifter er vor hovedkilde til viden om græsk landvæsen. Casaubon ejede den første trykte udgave af den græske tekst (*Γεωπονικά. De re rustica selectorum libri xx . . . Io. Alexandri Brassicani opera in lucem editi. Basileae (1539)*). Han oplyser ved en tilskrift, at han har rettet teksten efter et manuskript, som han fik af en broder til den i samtiden kendte læge og Dioscorides-udgiver Jean-Antoine Sarrasin (Saracenus). Talrige notater i bogen skyldes Casaubon, men det ses også, at flere senere har arbejdet med den. Casaubon fik ikke selv udnyttet disse forarbejder. Senere tilhørte bogen den engelske filolog Thomas Gale, hvis navn og årstallet 1674 ses på titelbladet under Casaubons navn. Det synes at være dette eksemplar, der blev en væsentlig del af grundlaget for Peter Needhams Cambridge-udgave af samme skrift fra 1704. Needham oplyser, at bogen da ejedes af den engelske biskop John Moore⁵), der stillede den til rådighed for udgaven. Gennem Needhams omhyggelige meddelelser spillede bogen endnu en rolle ved Niclas' Leipzig-udgave fra 1781.

Det fortjener at noteres, at også Niclas' udgave bygger på en bog, der nu findes i København. Den store tyske lærde J. A. Fabricius ejede et eksemplar af Needhams udgave, hvori han havde indføjet kollationer af en række håndskrifter, som den bekendte holstenske bogsamler Marquard Gude havde foretaget. Med vanlig hjælpsomhed lånte Fabricius denne bog til den tyske filolog J. M. Gesner, der planlagde en udgave af *Geoponica*. Gesner afskrev kollationerne, men fik aldrig fuldendt arbejdet. Niclas' udgave hviler på dette forarbejde. Den omtalte bog kom med Fabricius' manuskriptsamling til Universitetsbiblioteket, men er blevet udskilt til bogafdelingen og findes nu på Universitetsbibliotekets 2. afdeling, mens Fabricius' håndskriftsamling iøvrigt er overført til Det kgl. Bibliotek. Gude's eksemplar af 1539-udgaven med hans oprindelige kollationer, som Fabricius havde overført til Needhams udgave, beror også i København (Fabricius' samling i Det kgl. Bibliotek).

Med Fabricius' samling kom endnu en af Casaubons bøger til København, men også den er blevet udskilt, og den står nu blandt de trykte

bøger i Universitetsbibliotekets 1. afdeling. Det drejer sig om et Plantintryk, en udgave af de græske digtere Callimachus, Moschus og Bion fra 1584 (Callimachi Cyrenaei Hymni, epigrammata et fragmenta quæ exstant. Et separatim Moschi Syracusii et Bionis Smyrnaei Idyllia. Bonaventura Vulcanio Brugensi interprete. Antverpiae 1584). Bogen er rigt forsynet med annotationer af Casaubon, fortrinsvis varianter til den græske tekst og fyldigst ved Callimachus-fragmenterne. I en del af bemærkningerne giver Casaubon sig selv vink med henblik på sit fremtidige arbejde med teksten, som han aldrig fik afsluttet⁶): „Multa colliges ex Hipparcho, Achille Statio et Theone“ („Der er meget at hente hos Hipparchus, Achilles Staius og Theon“) o. lign. Et sted udtrykker Casaubon sin utilfredshed med Vulcanius' noter til teksten ved „Non se pudet?“ („Skammer han sig ikke?“).

Mellem Casaubons og Fabricius' navnetræk har en anonym lærd med anvendelse af et Vergilitat tilkendegivet, at han er bogens anden ejer: „Et dixit moriens te nunc habet iste secundum“ ɔ: „Og døende sagde han: Den (bogen) har nu dig som min værdige efterfølger“⁷). Det er dog ikke sandsynligt, at citatet skal forstås helt bogstaveligt. Casaubon har næppe på sit dødsleje eller kort før sin død skænket bogen til den unævnte ejer, der vel først er kommet i besiddelse af den efter Casaubons død.

Selv om forfattere og udgivere også i ældre tid forventedes at skænke et antal fricksemplarer med mere eller mindre hjertelige dedikationer til velyndere og venner, er det forbavsende, at hele fem af Casaubons værker findes i dedikationseksemplarer i Det kgl. Bibliotek.

Det ældste af disse er Casaubons første hovedværk, der for alvor slog hans navn fast i den lærde verden: udgaven af Theophrast's „Karakterer“, hvis store kommentar har haft en meget væsentlig betydning for fortolkningen af dette skrift. Den fik den store Scaliger til at anerkende den yngre Casaubon, og da Casaubon i begyndelsen af 1593 (Ep. 8) havde taget initiativet, udviklede der sig en stadig korrespondance mellem de to lærde lige til Scaligers død, uden at det nogensinde lykkedes dem at mødes. Det bør nævnes, at Det kgl. Bibliotek endda besidder Scaligers eget eksemplar af førsteudgaven fra 1592, dog ikke med dedikation fra udgiveren.

Oprykket fra 1593 forefindes med følgende dedikation fra Casaubon: Joh. Tornasio (Tornæsio?) viro optimo et eruditissimo d(ono) d(edit) Is. Cas. Johannes Tornæsius er bedre kendt som Jean de Tournes d. y., trykkeren, hvis fader af samme navn havde grundlagt det kendte bogtrykkeri i Lyon, og som i 1585 måtte tage sin tilflugt til calvinismens højborg Genève, hvor jo Casaubon i forvejen var. De Tournes har trykt en-

kelte af Casaubons arbejder – også efter at denne havde forladt Genève – men har næppe hørt til Casaubons nærmeste venner, selv om Casaubon engang skrev et pænt lille græsk digt til ham. I et brev til Heidelbergtrykkeren Commelin et par år senere (Ep. 44) beklager Casaubon sig over, at de Tournes er meget utilbøjelig til at skaffe ham bøger fra andre trykkere – en ikke ualmindelig og sikkert berettiget klage på denne tid, da trykkerne også var boghandlere. – Eksemplaret har senere tilhørt den tyske filolog J. A. Ernesti (1707–1781), på hvis auktion Luxdorph ifølge et notat købte det.

Med et dedikationseksemplar af Casaubons næste hovedværk – den skelsættende Sveton-udgave fra 1595 – når vi ind i filologiens inderkreds. Dedikationen lyder: *Clarissimo viro Jano Grutero I(uris) C(onsul)to et humaniorum literarum professori excellentiss(imo) amico plurimum observando d. d. Is. Casaubonus.*

Janus Gruterus, født i Antwerpen 1560 og opdraget i England, var siden 1592 professor i Heidelberg, hvor han ti år senere blev bibliotekar ved det berømte palatinske bibliotek, der overførtes til Vatikanet efter Heidelbergs erobring 1622 ved Tillys tropper. Ved samme lejlighed gik størstedelen af Gruters privatbibliotek tabt. Denne ulykke forvandt Gruter aldrig, og hans enorme produktivitet var brudt. Den flittige latinist er især kendt som udgiver af den store indskriftsamling fra 1602, som nød godt af Scaligers medarbejderskab. Også Casaubon sendte forskelligt materiale og hædrede udgaven med et græsk lejlighedsdigt.

Til sin død stod Casaubon i hjertelig forbindelse med Gruter, og det skyldes – ved siden af det palatinske bibliotek – sikkert ikke mindst dennes tilstedeværelse i Heidelberg, at Casaubon flere gange overvejede at søge hertil. Som ikke ualmindeligt blandt tidens lærde arbejdede de to snævert sammen, udvekslede optegnelser og sendte hinanden deres publikationer – lærde tidsskrifter til aktuelle meddelelser fandtes jo endnu ikke. Flere af Casaubons breve, der fulgte med dedikationseksemplarer til Gruter, er bevaret (Ep. 441 og 521). At de var sammenknyttet i oprigtigt venskab, viser ikke blot tonen i brevene, men også Casaubons skildring i den latinske dagbog, der ikke var bestemt for offentliggørelse, af sin sorg og rystelse, da han 1599 hører om Gruters alvorlige sygdom (Eph. 161–162).

Et andet vidnesbyrd om deres fortrolige forhold er den smukke måde, hvorpå Casaubon tager til orde mod den kritik af svigerfaderen Henricus Stephanus, der var kommet offentligt frem i Gruters Seneca-kommentar (1593). I et brev til Gruter fra 1594 (Ep. 979) takker Casaubon for bogen, som har været ham til stor glæde. „Kun ét“, fortsætter han, „afholdt mig fra helt ud at glæde mig over din bog. Du vil let indse, hvad det er, selv

om jeg ikke siger det. For du forstår, at jeg ikke kunne andet end føle smerte over din hyppige kritik af en, der er så nært forbundet med mig. Tro mig, hvis du kendte manden og hans karakter, kunne du ikke lade være med at holde af ham selv nu. Dog“, slutter han med Achilles' ord fra Iliaden, „lad fare hvad fordum er sket, hvor dybt det end smerter“⁶⁸). Det kunne ikke være nogen hemmelighed – allermindst for Casaubon – at Stephanus' alderdomsarbejder meget langt fra var på højde med hans tidligere storhed. Men selv om svigerfaderen skinsygt vågede over sine håndskrifter og bøger, „som indiske griffe vogter guld“ (Ep. 41) – noget der i Genève-perioden ofte kunne være generende for Casaubons arbejder – var Casaubon til det sidste mere end loyal mod ham.

Sveton-udgaven stod ikke ubenyttet hos Gruter. Foruden Gruters navnetræk rummer den en række annotationer til tekst og kommentar med hans hånd – et forarbejde til hans egen Sveton-udgave i *Historiae Augustae scriptores* (1611).

I Genève var Casaubons kæreste ven Jacques Lect (Jacobus Lectius), der var juridisk professor, men blev afskediget på grund af stadens pengeomangel. Genève var på denne tid en fattig by, hårdt ramt af de mange huguenottiske flygtninge. Lect, der også dyrkede den antikke litteratur og besørgede flere udgaver, var sikkert Casaubons nærmeste videnskabelige fælle på stedet. I Sveton-udgaven fra 1595 havde foruden bl. a. Scaliger også Lect bidraget med et af de obligatoriske hyldestdigte, og Casaubon dedicerede sin Strabo-udgave (1587) til ham. Et af Casaubons græske digte er et bryllupsdigt til Lect.

Senere da Casaubon var vokset fra Genève, bevarede han, som breve og hans latinske dagbøger viser, stadig en meget hjertelig kontakt med Lect. De besøger hinanden i Genève og Paris, og Casaubon har sikkert efterhånden sendt hele sin videnskabelige produktion til Lect. Et vidnesbyrd herom er Det kgl. Biblioteks eksemplar af Casaubons Persius-udgave fra 1605, da Casaubon havde slået sig ned i Paris. Dens titelblad bærer følgende dedikation: *Clarissimo viro Jacobo Lectio I(uris) C(onsul)to praestantiss(im)o Senatori Genevensi l(ibens) m(erito) d(ono) d(edit) Is. Casaubonus*. Eksemplaret har senere tilhørt den hollandske filolog Jacob Gronovius, især kendt som udgiver af kæmpeværket *Thesaurus antiquitatum Graecarum* (1697–1702, i 13 foliobind).

Kommentaren i Persius-udgaven, der som flere af de andre værker bærer præg af at bygge på forelæsninger, til dels allerede fra Genève-tiden, blev et af Casaubons varigste mindesmærker, for så vidt som den endnu 1833 blev optrykt uforkortet og uændret i Leipzig.

Casaubon sad som kongens bibliotekar i Paris, men med begrænset be-

vægelsesfrihed. Som calvinist kunne han ikke få et professorat, og stærk katolsk, ikke mindst jesuitisk, indflydelse forhindrede, at han fik lov til at udgive græsk patristisk litteratur, som biblioteket var rigt på, og som han var bedre kvalificeret end nogen anden til at publicere. Han var stærkt interesseret netop i kirkefædrene, og havde de ydre forhold været andre, ville han sikkert have foretrukket at besøge førsteudgaver af græske kirkefædre frem for at arbejde med sin store Polybius-udgave.

Et enkelt patristisk skrift dristede han sig dog til at udsende: editio princeps af et lille arbejde af den græske kirkefader Gregor fra Nyssa (*Gregorii Nysseni Ad Eustathiam, Ambrosiam & Basilissam epistola*. 1606). Ud-gaven, trykt i Paris, byggede på et håndskrift, han havde lånt af en ven, ikke på det kongelige biblioteks samlinger. Da han tilmed i fortalen med aktuelt sigte fremhævede, at Gregor i dette skrift gik stærkt ind for kirkefred, måtte en alvorlig tilrettevisning følge.

Vort kgl. Biblioteks eksemplar af dette skrift er dediceret til intet mindre end Philippe de Mornay, Seigneur du Plessis Marly, en af de mest fremtrædende af de protestantiske ledere. Dedikationen lyder: *Nobilissimo D(omi)no, D. Philippo Mornaio Plessiaco etc. l. m. d. d. Isaacus Casaubonus*.

Casaubons brev, der fulgte med bogen til du Plessis, er bevaret (Ep. 509). Brevet begynder og slutter på fransk, men hovedafsnittet er på latin, der nok faldt Casaubon bekvemst. Heri skildrer han sin ubehagelige situation og de chikanerier, han af religiøse grunde er udsat for. „Her kan jeg ikke besøge udgaver af fædrene, fordi det ikke tillades en kætter (således kalder de æsler os) at komme i nærheden af den slags litteratur, og endnu mindre at skrive kommentarer dertil“⁹). For at vise sin gode vilje har han dog fået trykt den lille bog, som han nu sender.

I sit svar¹⁰) – på fransk, som det sømmer sig en adelsmand – fastslår du Plessis det urimelige i, at en mand som Casaubon ikke kan få lov til at udgive de patristiske tekster, som savnes. Det er jo skrifter, der er fælles for katolikker og protestanter. Kommentarerne kunne da vente til bedre tider.

Du Plessis var i besiddelse af betydelig teologisk lærdom og interesse for græsk – Casaubon havde ledsaget sin editio princeps af den græske krigshistoriker Polyænus (1589) med en trykt dedikation til ham – og han havde blandt andet udsendt en solid og grundlærd bog på næsten 900 sider om nadverlæren, som førte til teologiske stridigheder på et højt plan, idet dens talløse bevissteder ved en konference i Fontainebleau under selveste kongens forsæde blev gennemgået af en sagkyndig komite, hvori også Casaubon, der herved blev bragt i en ulykkelig situation, havde sæde.

Dedikationseksemplaret af Gregor fra Nyssa er da også blevet læst, hvad en del understregninger og mærker, formentlig sat af modtageren selv, vidner om. Bogen har senere tilhørt lægen J. C. Wolfen, der 1704-1730 var overbibliotekar for Det kgl. Bibliotek i København.

Den sidste af Det kgl. Biblioteks Casaubon-dedikationer er en særdeles tidstypisk bog. Den store Scaliger led af søvnløshed, og som han skildrer i et græsk digt til Casaubon, havde han bekæmpet den ved liggende i sin seng uden lys at oversætte digte af Martial, som han i sin ungdom havde lært udenad, til græsk. Bogen, der udkom i Paris (*Florilegium epigrammatum Martialis*. 1607), bringer de udvalgte Martial-epigrammers latinske tekst ledsaget af Scaligers græske gengivelse. Scaliger var en mester i denne specielle idræt. Det er endda sket, at senere filologer har anset Scaliger-oversættelser til græsk for originaler, som de har underkastet sædvanlig tekstkritisk behandling¹¹).

Mod bogens slutning kommer lidt bombastisk følgende efterskrift om dens særlige tilblivelseshistorie:

**Hæc omnia fere in lecto IOSEPHVS
SCALIGER IVL. CÆS. F.
meditâdo, infomniam suam
folabatur A. M. D C. I.
noctibus bru-
malibus.**

Scaliger havde sendt værket til Casaubon, der besørgede udgivelsen, hvis stadier kan følges i deres brevveksling. Den lidt ældre Scaliger var jo Casaubons store forbillede, og gennem mange år lige til Scaligers død kan vi mærke hans næsten sønlige ærbødighed over for mesteren, der dog ganske behandlede Casaubon på lige fod og anerkendte hans fortrin i det græske. I Casaubons holdning ses vist ikke blot beundringen for tidens ubetinget største lærde, men vel også den noget vegere naturs tillid til den urokkelige karakter.

Casaubon ledsagede den i sig selv lidet vægtige bog med en panegyrisk fortale om Scaliger, der med rette opfattede den nærmest som et forsvar over for de mange jesuitisk inspirerede angreb, han i denne tid var udsat for. I endnu højere grad end Casaubon stod Scaliger, der havde den fordel at være i Leiden, fast i sin tro, mens tidens tredje store lærde, Lipsius, endte med at søge tilbage til romerkirken.

Det kgl. Biblioteks eksemplar af Martialsamlingen bærer følgende dedikation: Clarissimo et longe doctissimo viro Johanni Meursio, amico op-

timo et coniunctissimo, l. m. d. d. Is. Casaubonus. Græcisten og historikeren Johannes Meursius (Johan van Meurs), med hvem Casaubon stod i livlig forbindelse, er velbekendt i Danmark, hvor han levede fra 1625 til sin død 1639 som professor i Sorø og kgl. historiograf.

Da Scaliger i 1609 var død i armene på sin yndlingsselev Daniel Heinsius, tilfaldt det Casaubon at udgive Scaligers efterladte mindre arbejder, som udsendtes i Paris med en pietetsfuld fortale af Casaubon (Ios. Iusti Scaligeri Opuscula varia antehac non edita. Parisiis 1610). Også af dette værk kan fremdrages et danskejet dedikationseksemplar, denne gang fra Statsbiblioteket i Århus. På titelbladet har Casaubon skrevet: Viro doctissimo Petro Scriverio d. d. Is. Casaubonus.

Den hollandske „Privatgelehrter“ Petrus Scriverius (Peter Schryver), bl. a. kendt som udgiver af Martial og af nylatineren Johannes Secundus, hørte også til kredsen om Scaliger og havde været aktiv ved udgivelsen af en række af Scaligers småarbejder, herunder en række græske gengivelser af latinske digte, som Scaliger ikke lagde så megen vægt på, at han selv ville udsende dem. Casaubon stod i forbindelse med Scriverius, men Scaliger var så åbenbart bindeleddet. I eksemplaret bærer en række annotationer, til dels næsten pedantiske småkorrekturer formentlig med Scriverius' hånd, vidnesbyrd om de samtidiges omhu for den korrekte ordlyd af den store mesters mindste ytring.

Selv om fem af de seks her fremdragne dedikationseksemplarer er indbundet i lærde bøgers datidige dagligdragt – pergament – er der ikke grund til at antage, at bindene giver et udtryk for Casaubons smag. Bøgerne er sikkert i almindelighed blevet fremsendt i materie. Herpå tyder dels, at en af dem – Persius-udgaven – ganske åbenbart er indbundet, efter at dedikationen er skrevet, dels at Scaliger i et brev¹²⁾ omtaler, at han kun har nået at læse lidt i Gregor fra Nyssa, som Casaubon havde sendt ham, førend bogen bragtes til bogbinderen, men at han glæder sig til at fordybe sig i den, når den er indbundet.

Det kan ikke påstås, at Casaubons dedikationer fra indholdets side er synderligt interessante. Selv om flere af dem er rettet til nære venner, virker de traditionelle og måske lidt strenge og tilknappe som Casaubon selv. Deres interesse ligger snarere i det glimt, de giver af den kreds, Casaubon stod i forbindelse med, og så er den omstændighed, at ikke mindre end fem af Casaubons arbejder forefindes i Det kgl. Bibliotek i form af dedikationseksemplarer, der er nået frem til København ad vidt forskellige veje, endnu et vidnesbyrd om den mageløse omhu, hvormed bibliotekets ældre samlinger er sammenbragt.

NOTER

¹⁾ Jfr. Charles Nisard: *Le triumvirat littéraire au XVIIe siècle: Juste Lipse, Joseph Scaliger et Isaac Casaubon*. Paris (1852). – ²⁾ Mark Pattison: *Isaac Casaubon*. 2nd ed. Oxford 1892, side 184. – ³⁾ *Isaaci Casauboni Epistolæ*. Curante Theodoro Janson ab Almeloveen. Roterodami 1709. – ⁴⁾ *Ephemerides Isaaci Casauboni*. Edente Johanne Russell. Tomus I–II. Oxonii 1850. – *Sainte-Beuve* giver i *Causeries du lundi*. Tome 14, side 385–404 en karakteristik af dagbøgerne. – ⁵⁾ Biskop Moore ejede et betydeligt antal af Casaubons håndeksemplarer af trykte udgaver af antikke, især græske, forfattere. Disse findes nu i Universitetsbiblioteket i Cambridge, jfr. *A catalogue of adversaria and printed books containing MS. notes, preserved in the Library of the University of Cambridge*. Cambridge 1864, registret side 84 s.v. Casaubon. – Hvordan Casaubons *Geoponica*-udgave er nået København, kan i øjeblikket ikke oplyses. – ⁶⁾ I sin *Theocriticarum lectionum libellus* (1584 og 1596) har Casaubon dog i et afsnit givet enkelte bidrag til Callimachus-fragmenters behandling. – ⁷⁾ Vergil, *Ecl.* II, 38 med iste (σ: bogen) i stedet for hyrdedigtets ista (σ: en fløjte). – ⁸⁾ *Unum defuit ad summam voluptatem in lectione tui libri; quod cujusmodi, vel tacentibus nobis, facile intelliges. Non enim te fugit quam arcta necessitudine sit mihi is junctus, quem toties a te perstrictum, non possum non dolere. Mi Grutere, crede homini non fallaci, si hominem nosses & illius mores, ne nunc quidem non posses non amare: Ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν ἀγνόμενοι περ.* (II. 18,112; 19,65.) – ⁹⁾ Porro editionem Patrum heic curare non possum; quia non permittitur homini hæretico (sic asini nos vocant) id genus librorum attingere; multo minus quicquam adjicere mearum observationum. – ¹⁰⁾ *Epistolæ ad Isaacum Casaubonum* 31, side 656 i Rotterdam-udgaven (1709) af Casaubons breve. – ¹¹⁾ Ewald Scheibel: *Iosephi Scaligeri Ὀλυμπιάδων ἀναγραφὴ*. Berolini 1852 anfører side III omtrent 30 navne på lærde, der har taget Scaligers rekonstruktion på græsk af en olympiade-fortegnelse for en original, skønt Scaliger et sted gjorde klart, at han selv havde forfattet den. Listen over disse hastige læsere omfatter ikke blot litterater som Bayle og Lessing, men også adskillige velmeriterede fagfilologer. – ¹²⁾ *Iosephi Scaligeri Epistolæ*. Lugd. Bat. 1627, epistola 123.